

RAPORT Z BADAŃ

JOANNA ŁUKASIEWICZ-WIELEBA

ALICJA BAUM

AKADEMIA PEDAGOGIKI SPECJALNEJ
IM. MARII GRZEGORZEWSKIEJ

PLAN WYSTĄPIENIA

Metodologia badań

Charakterystyka respondentów

Wybrane wyniki badań:

- przesłanki przystąpienia do programu WARS i SAWA

- budowa Szkolnego Programu Wspierania Uzdolnionych

- cele programu

- zaangażowanie w realizację programu

- uczeń uzdolniony jako podmiot oddziaływań

- trudności i korzyści wynikające z przystąpienia do programu

Podsumowanie

METODOLOGIA BADAŃ

Cel badań: poznanie opinii osób zaangażowanych w realizację szkolnych programów wspierania uzdolnionych, powstałych w ramach nadanych przez warszawski program WARS i SAWA, na temat najważniejszych aspektów ich tworzenia i funkcjonowania.

Metody i techniki badawcze: sondaż diagnostyczny – ankieta; badanie dokumentów.

Wybrane kategorie pytań badawczych:

- Przesłanki przystąpienia do programu WARS i SAWA;
- Założenia szkolnego programu WARS i SAWA;
- Cele szkolnego programu WARS i SAWA;
- Realizacja programu WARS i SAWA w szkole;
- Identyfikacja zdolności i uzdolnień w ramach szkolnego programu WARS i SAWA;
- Rozwijanie uczniów zdolnych i uzdolnionych w ramach szkolnego programu WARS i SAWA;
- Ocena realizacji szkolnego programu WARS i SAWA;
- Przyszłość programu WARS i SAWA w szkole.

ORGANIZACJA BADAŃ

Badania przeprowadzono w roku 2015

Kwestionariusz ankiety skierowano do wszystkich dyrektorów i liderów Szkolnego Zespołu Wspierania Uzdolnionych (SZWU) spośród 61 szkół, które w latach 2013 i 2014 otrzymały bezterminowe przedłużenie certyfikatu programu WARS i SAWA:

- szkoły podstawowe (32; 52,5%);
- gimnazja (18; 29,5%);
- szkoły ponadgimnazjalne (w tym siedem techników i cztery licea) (11;18%).

Analizom poddano wybrane informacje z wypełnionych przez wymienione szkoły wniosków o przedłużenie certyfikatu WARS i SAWA:

- deklaracje dotyczące postawionych w Szkolnym Programie Wspierania Uzdolnionych celów;
- wnioski z ewaluacji, w szczególności przykłady dobrych praktyk oraz obszary wymagające zmian.

BADANA GRUPA - CHARAKTERYSTYKA

40 dyrektorów (w tym czterech wicedyrektorów);

42 liderów SZWU;

61 wniosków o bezterminowe
przedłużenie certyfikatu WARS i SAWA

POWODY PRZYSTĄPIENIA DO PROGRAMU WARS I SAWA – OPINIE DYREKTORÓW

- troska o uczniów zdolnych wyrażająca się chęcią zwiększenia skuteczności skierowanych na nich oddziaływań (95%);
- wcześniejsze działania szkoły na rzecz zdolnych (77,5%), brak działań na rzecz zdolnych (5%);
- zwiększenie atrakcyjności szkoły na rynku edukacyjnym (75%), zmiana wizerunku szkoły (27,5%);
- aktywizacja nauczycieli (70%);
- atrakcyjność samego programu (60%);

Inicjatorem przystąpienia do programu WARS i SAWA był najczęściej dyrektor (40%) lub dyrektor wraz z grupą nauczycieli (25%).

BUDOWA SZKOLNEGO PROGRAMU WSPIERANIA UZDOLNIONYCH

Możliwości uczniów: potencjał uczniów, rozumiany jako ich zainteresowania, uzdolnienia, ale także wyniki w konkursach i procesie rekrutacji. Sporadycznie brano pod uwagę motywację uczniów do rozwijania swoich predyspozycji, samodzielność, a także twórcze myślenie i możliwość samoprezentacji.

Potrzeby uczniów: Potrzeby poznawcze (rozwój zainteresowań i zdolności), przygotowanie do konkursów, olimpiad i egzaminów, poszerzanie wiedzy; potrzeba: promocji i prezentacji swojego potencjału w środowisku szkolnym i lokalnym; indywidualizacja pracy, np. przy wsparciu opiekuna naukowego (mentora, tutora); nabycie pewnych zachowań, np. empatycznych czy asertywnych; wykształcenia postaw związanych z osiągnięciem sukcesu; potrzeby społeczne: umiejętność współdziałania w grupie.
Rzadziej wskazywano potrzeby: samorealizacji, motywacji, identyfikacji potencjału, emocjonalne (np. umiejętność radzenia sobie ze stresem czy „złymi” emocjami) oraz rozwoju umiejętności praktycznych.

„Program wpłynął bardzo korzystnie na tworzenie atmosfery do nauki w szkole, na mobilizację i większe zagospodarowanie potencjału ucznia”.

BUDOWA SZKOLNEGO PROGRAMU WSPIERANIA UZDOLNIONYCH

Możliwości szkoły: przygotowanie nauczycieli, baza lokalowa szkoły i wyposażenie sal lekcyjnych; zaangażowanie nauczycieli, współpraca z osobami i instytucjami;

Potrzeby szkoły: podniesienie jakości pracy szkoły, wpisanie się w politykę edukacyjną miasta, promocja placówki, wzrost kompetencji nauczycieli, współpraca z osobami i instytucjami;

Brak uwzględnienia możliwości szkoły:

W pięciu szkołach nie uwzględniono możliwości finansowych placówki - niemożność poszerzenia oferty zajęć dodatkowych dla uczniów lub realizacji projektów w środowisku lokalnym;

W jednej placówce nie uwzględniono możliwości organizacyjnych i czasowych;

W jednej szkole nie uwzględniono braku dostępu do urozmaiconych, specyficznych materiałów, które okazały się niezbędne do sprawnego rozwijania uzdolnień uczniów.

„Program nastawiony jest na wygraną – nie ma przegranych”.

CELE PROGRAMU

75% szkół – jednolite (o równym stopniu ważności) (od 2 do 14)

25% szkół – cel/cele główne (od 1 do 8) i cele podrzędne (szczegółowe) (od 4 do 31)

Przykład celów:

- „1. Zapewnienie uczniom uzdolnionym wsparcia merytorycznego;
2. Promowanie uczniów zdolnych w środowisku szkolnym i pozaszkolnym”.

„Cel ogólny

Zwiększanie możliwości kierunkowego rozwoju uczniów uzdolnionych w Szkole Podstawowej nr (...).

Cele szczegółowe

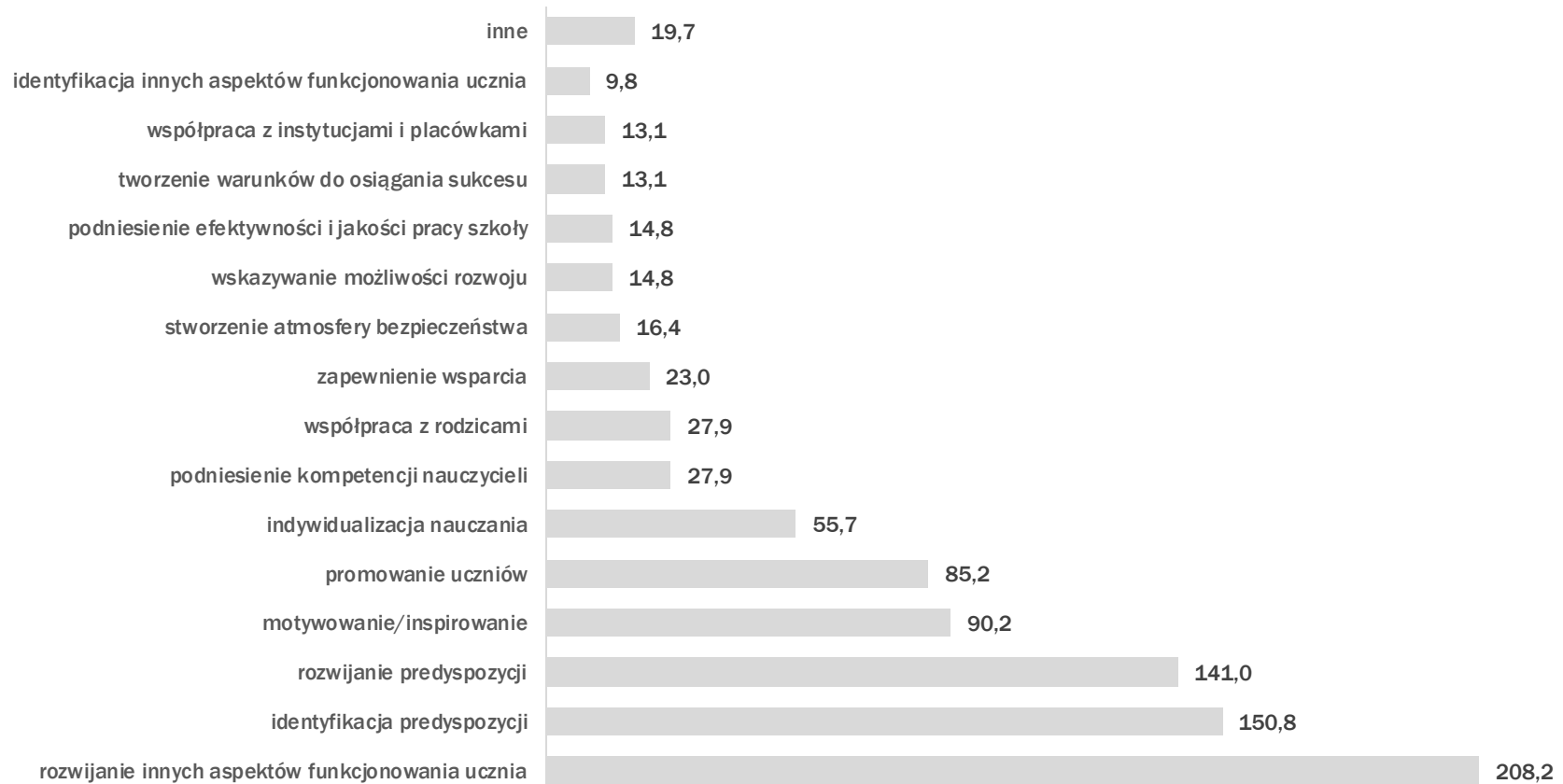
Zwiększenie kompetencji nauczycieli w zakresie pracy z uczniem uzdolnionym.

Podniesienie poziomu wiedzy uczniów i rodziców na temat uzdolnień i predyspozycji uczniów naszej szkoły.

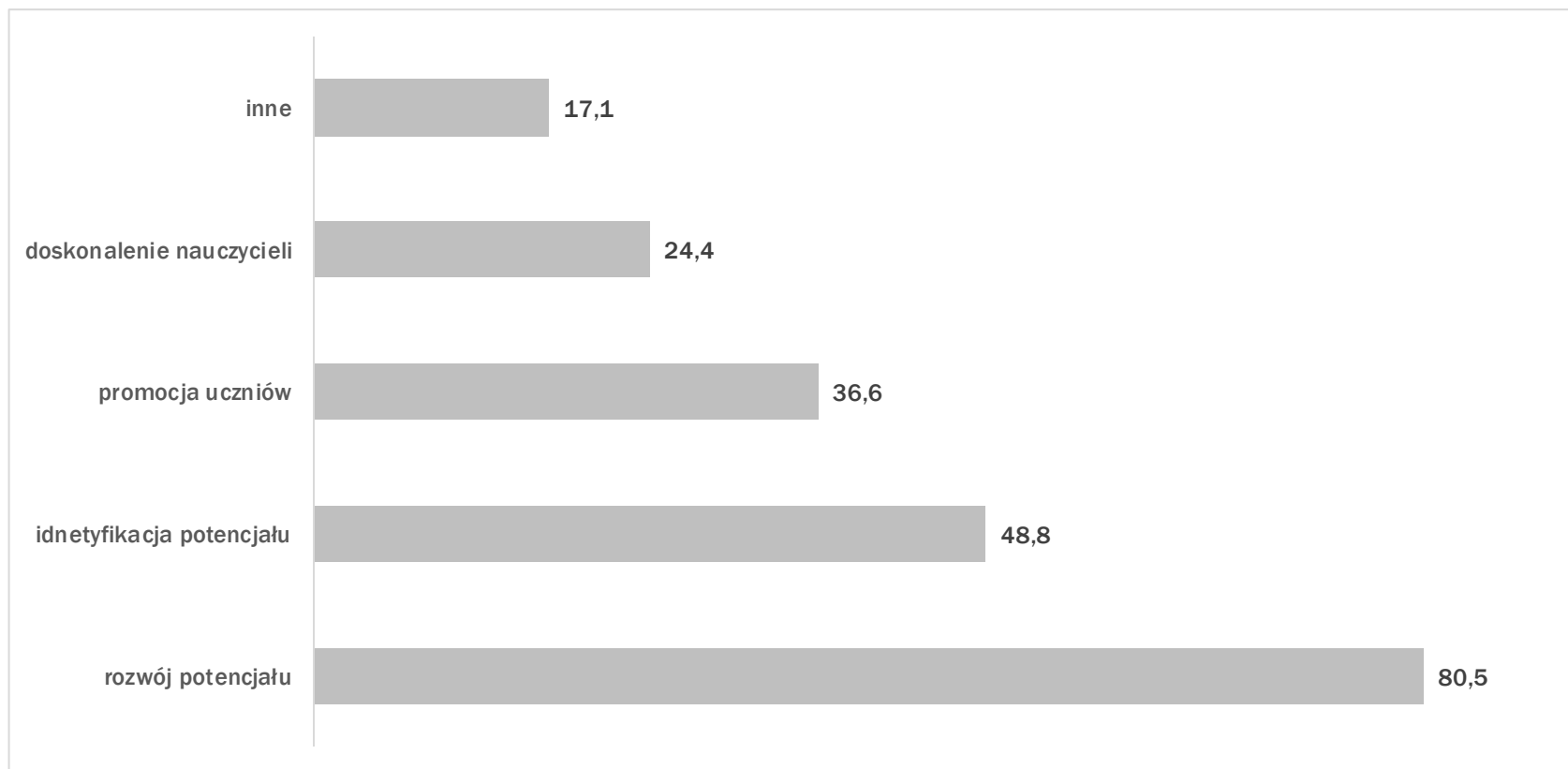
Podejmowanie działań na rzecz ucznia uzdolnionego.

Wspieranie ucznia uzdolnionego”.

NAJCZĘŚCIEJ WYSTĘPUJĄCE CELE

PEŁNA REALIZACJI CELÓW

TRUDNOŚCI W REALIZACJI CELÓW

Brak możliwości zaangażowania rodziców do współpracy ze szkołą;

Brak całościowej diagnozy uczniów uzdolnionych;

Współpraca ze środowiskiem lokalnym, poradnią psychologiczno-pedagogiczną;

Promowanie uczniów uzdolnionych poza szkołą;

Pozyskiwanie funduszy;

Zaangażowanie wszystkich nauczycieli;

Nagradzanie uczniów i ich nauczycieli;

(w sumie wypowiedzi z 10 szkół)

ZAANGAŻOWANIE NAUCZYCIELI W REALIZACJĘ PROGRAMU W SZKOLE

W części placówek (33,3%; 14 wskazań) program realizowały osoby, które wyraziły chęć wraz z tymi, które wyznaczone zostały przez dyrektora.

W 28,6% (12 wskazań) placówek program realizowały jedynie osoby, które same wyraziły chęć.

W 19% (8 wskazań) szkół tylko osoby wyznaczone przez dyrektora szkoły.

W dwóch (4,8%) szkołach osoby wyznaczone przez lidera SZWU.

W sześciu placówkach (14,3%) tak podzielono zadania, że w prace zaangażowano całą radę pedagogiczną.

85% dyrektorów (34 wskazania) ocenia swoje zaangażowanie w realizację programu wysoko, a tylko 15% (6 wskazań) przeciętnie.

W 16,7% szkół (7 wskazań) zdarzało się, iż część rady pedagogicznej utrudniała lub wręcz bojkotowała wdrażanie programu. Procent rady pedagogicznej, który dopuszczał się takich zachowań, wahał się od 1,6 do nawet 66,7% (średnio 23,1%).

„Każdy nauczyciel wnosi swoją energię, pomysły lub wiedzę.
Wspólne działania integrują zespół (...)”.

ZADOWOLENIE LIDERÓW ZE WSPÓŁPRACY Z RADĄ PEDAGOGICZNĄ

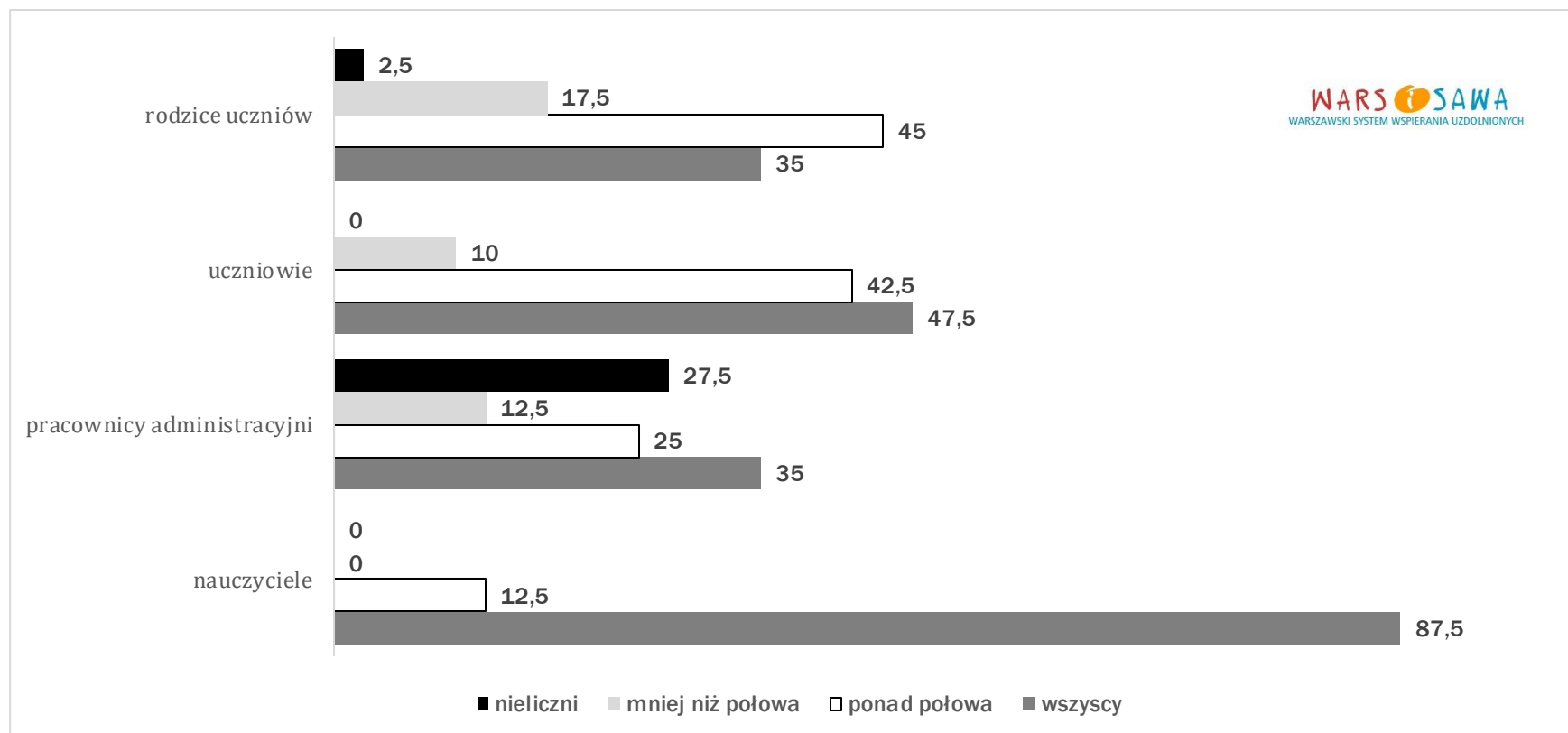
88,1% (37 wskazań), jest zadowolona ze współpracy z innymi członkami rady pedagogicznej w zakresie realizacji programu w szkole: działania spowodowały aktywizację nauczycieli na rzecz uczniów zdolnych, wytworzyły pozytywną atmosferę oraz spowodowały integrację środowiska szkolnego.

Trzech liderów (7,1%) przyznało, że z tej współpracy jest zadowolonych tylko częściowo.

Dwóch (4,8%) liderów nie jest zadowolonych. Niska ocena współpracy z członkami rady pedagogicznej wynika głównie z faktu ich braku zaangażowania w działania związane z projektem lub nierzetelnym wykonywaniem narzuconych obowiązków, co liderzy tłumaczyli: niskim poziomem wynagrodzeń, brakiem czasu, nadmierną biurokracją, zmęczeniem, ciągłymi zmianami lub brakiem przekonania co do słuszności założeń samego projektu.

„Następuje twórcza wymiana pomysłów na pracę z uczniami, wymiana doświadczeń oraz zwiększyło się zainteresowanie kadry osiągnięciami pozaszkolnymi uczniów”.

WIEDZA NA TEMAT PROGRAMU WARS I SAWA W SZKOLE – W OPINIACH DYREKTORÓW

DEFINIOWANIE ZDOLNOŚCI/UZDOLNIEŃ

W większości szkół (32; 76,2%) realizowany jest model elitarny.

Tylko w siedmiu szkołach (16,7%) przyjęto model egalitarny:

„Założenie postawione przed przystąpieniem szkoły do programu, że każdy uczeń jest zdolny – posiada umiejętności, możliwości twórcze i zainteresowania, które szkoła wspiera i rozwija. Jest ono warte popularyzacji i kontynuacji w działaniach podejmowanych na terenie szkoły i poza nią”.

„Wartością było uświadomienie uczniom drzemiącego w nich potencjału, zgodnie z zasadą że «każdy posiada jakiś talent, trzeba go tylko znaleźć». Zasada ta wzmocniła poczucie własnej wartości tych uczniów, którzy do tej pory nie mieli sukcesów, a podczas realizacji projektu, często po raz pierwszy w życiu, zaczęli się zastanawiać nad swoimi możliwościami intelektualnymi. Głód sukcesu stał się załączkiem kreatywnego postrzegania związku bieżącej nauki z realizowaniem samego siebie”.

KIM JEST ZDOLNY/UZDOLNIONY?

„Każdy ma talent. Trzeba go tylko odkryć”.

„W każdym drzemie wielki człowiek”.

„Każdy uczeń naszej szkoły jest uzdolniony”.

„Każdy uczeń jest zdolny – posiada umiejętności, możliwości twórcze i zainteresowania, które szkoła wspiera i rozwija”.

„Każdy człowiek rodzi się zdolny. Posiada określone cechy osobowości, umiejętności i zainteresowania...”

„Każdy uczeń naszej szkoły jest postrzegany i identyfikowany jako uczeń posiadający specyficzne dla siebie uzdolnienia”.

„Uczeń zdolny w naszej szkole to każdy uczeń”.

DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU UZDOLNIEŃ

W większość placówek (36; 85,7%) identyfikacja zdolności/uzdolnień dotyczy wszystkich uczniów.

We wszystkich badanych szkołach identyfikowane są również inne aspekty funkcjonowania uczniów uzdolnionych (m.in. specjalne potrzeby edukacyjne, style uczenia się, motywacja, sytuacja rodzinna ucznia, predyspozycje zawodowe).

Wszystkie szkoły oferują zajęcia dodatkowe.

34 (81%) organizuje dni talentów.

33 (78,6%) przygotowało system stypendialny.

30 (71,4%) współpracuje z instytucjami pozaszkolnymi.

19 (45,2%) wdraża indywidualny program nauki.

17 (40,5%) współpracuje z osobami („ciekawymi ludźmi”, rodzicami i in.).

W 12 (28,6%) szkołach uczniowie korzystają z indywidualnego toku nauki.

„Realizacja wniosków z ewaluacji programu w zakresie współpracy z rodzicami spowodowała przystąpienie szkoły do projektu «Szkoła współpracy – Uczniowie i Rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły».

BARIERY ROZWOJU ZDOLNOŚCI W POLSKICH SZKOŁACH WG NAUCZYCIELI (DYRDA, 2010, S. 94)

Brak pomocy dydaktycznych

Słabe wyposażenie bibliotek

Brak czasu dla zdolnych

Niechęć ze strony uczniów

Brak promocji osiągnięć i sukcesów

Nadmiar obowiązków pozaszkolnych

Negatywna ocena pracy pedagogów szkolnych (brak przygotowania i koncentracja na uczniach z trudnościami)

Problemy z dostosowaniem programu nauczania do zróżnicowanych intelektualnie uczniów

Zbyt duża liczba uczniów w klasie

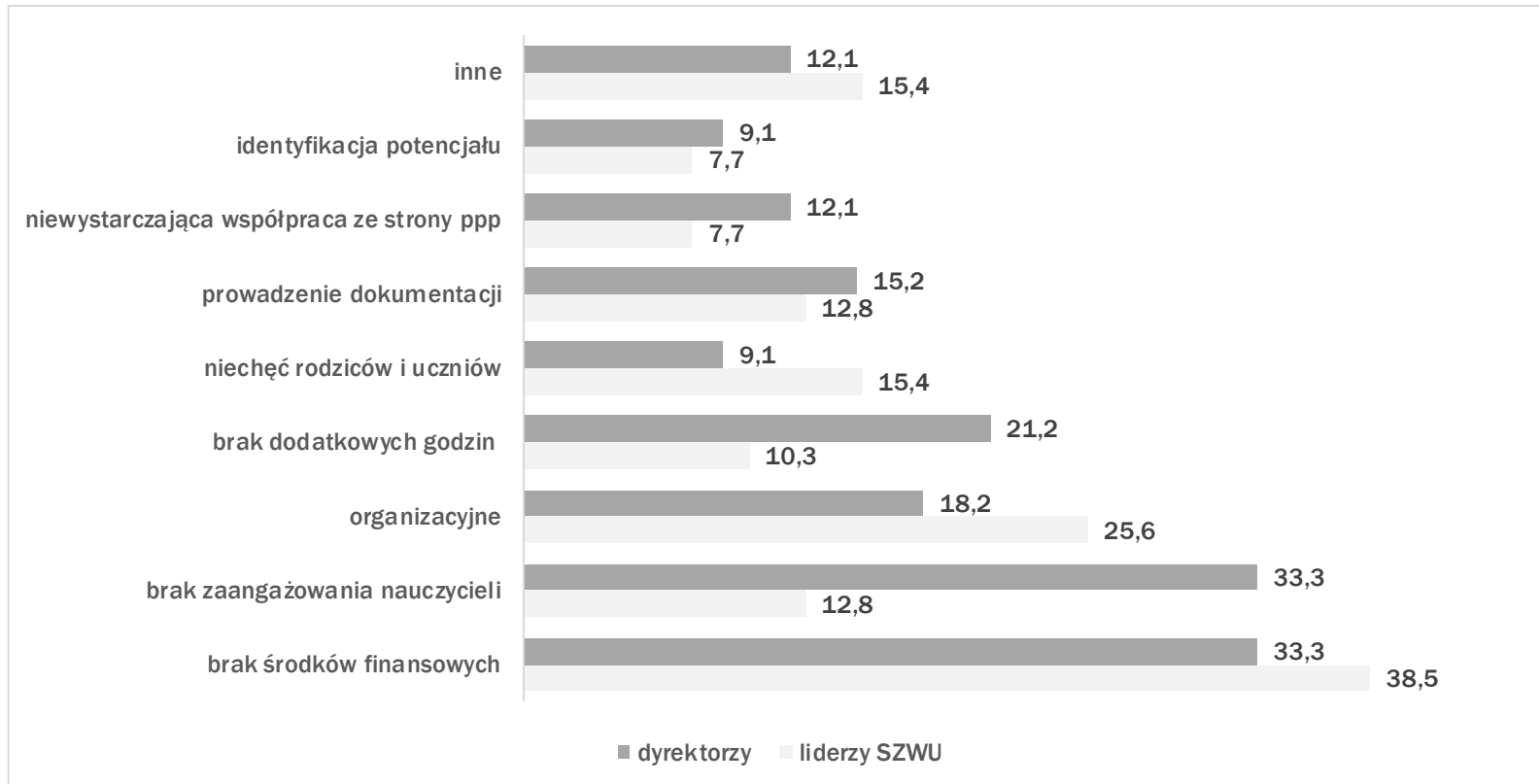
Brak dyscypliny na zajęciach

Brak zaangażowania rodziców

Brak odpowiedniego zaplecza materialnego

Brak systemu współpracy z poradniami p-p

TRUDNOŚCI W REALIZACJI PROGRAMU WARS I SAWA

„Brak funduszy na realizację zadań. Szkoła nie otrzymuje dodatkowej gratyfikacji na realizację zadań, lider nie ma dodatkowej gratyfikacji, nauczyciele rozwijający ucznia poza lekcjami i poza zajęciami dodatkowymi (np. wycieczki weekendowe) nie otrzymują dodatkowego wynagrodzenia, co osłabia z roku na rok motywację do działania społecznego na rzecz programu wspierania uzdolnionych”.

PROGRAM WARS I SAWA – ZMIANY NA LEPSZE

Badani liderzy w większości (88,1%; 37 wskazań) przyznali, że obecne działania na rzecz uczniów uzdolnionych różnią się od tych, które były realizowane w szkole przed przystąpieniem do programu WARS i SAWA. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że są to zmiany na lepsze.

37 (62,2%) – intensyfikacja działań;

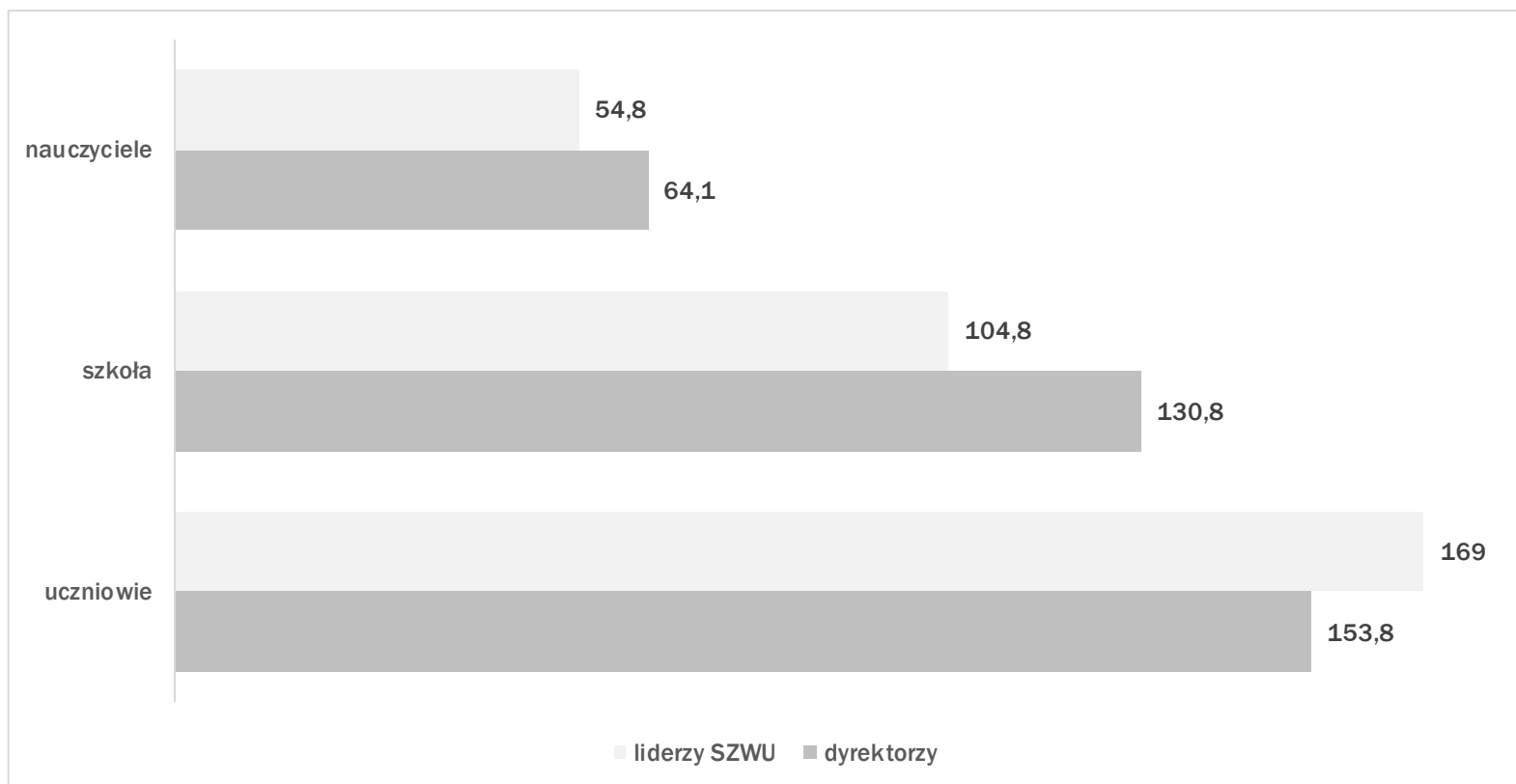
11 (30%) - działania na rzecz uczniów uzdolnionych przybrały charakter systemowy, uporządkowany i planowy;

8 (21,6%) – większy nacisk na różnorodną motywację i promowanie uczniów uzdolnionych;

6 (16,2%) – zmiany kompetencji i mentalności nauczycieli;

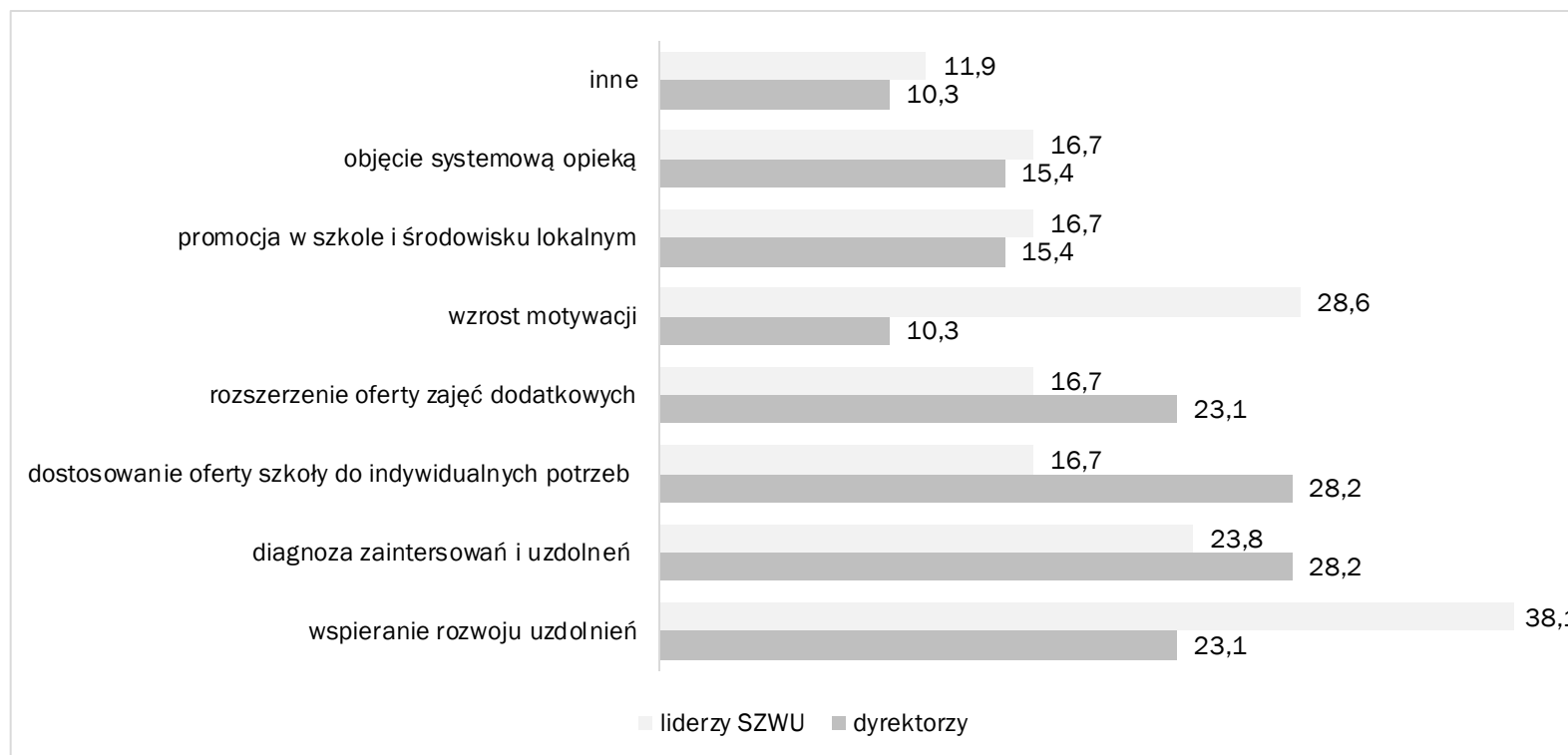
„Działania mają bardziej usystematyzowany i ciągły charakter. Angażuje się w nie większa grupa nauczycieli. Poszerzyła się oferta zajęć dodatkowych oraz grupa instytucji współpracujących (realizacja różnych projektów). Czasem udaje się zaangażować rodziców – dostrzega się ich potencjał w zakresie pracy z uczniami zdolnymi”.

KTO JEST BENEFICJENTEM PROGRAMU?

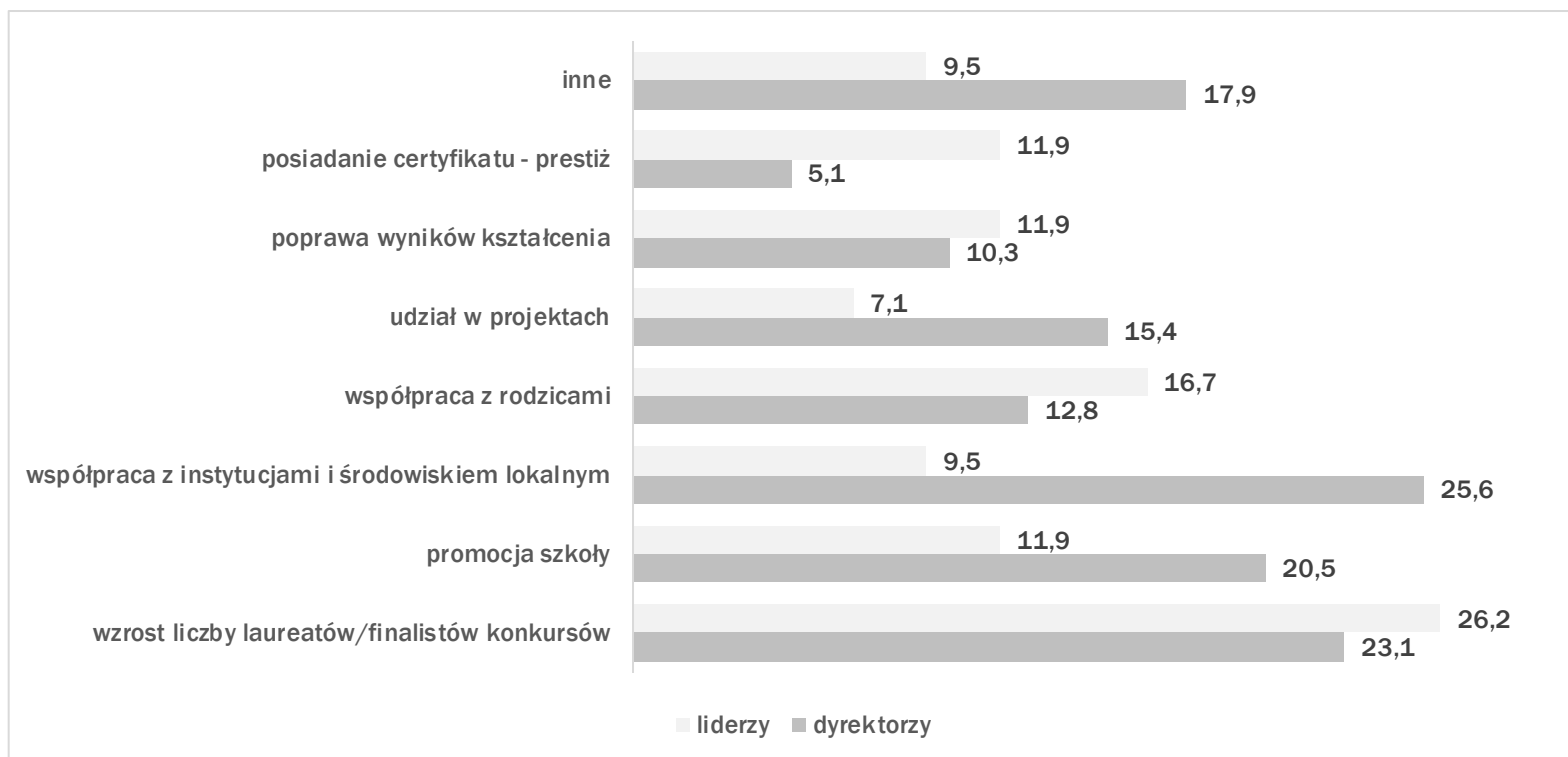
„Jeden z najbardziej przydatnych programów w życiu szkoły,
 wpływający na aktywność dzieci, zaangażowanie
 i ambicje rodziców.”

KORZYŚCI DLA UCZNIÓW

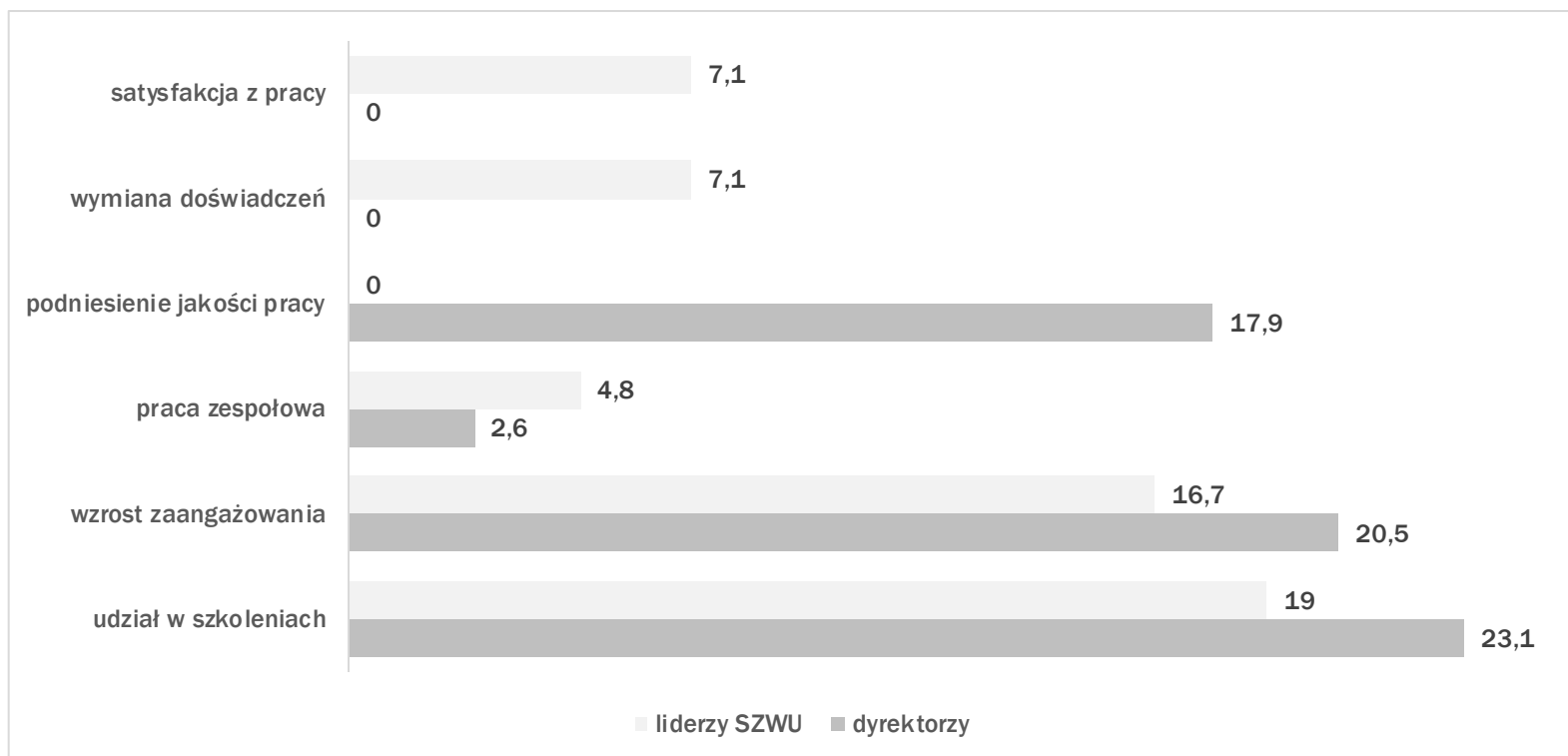
„Program ten dał nam możliwość udziału w podprogramie «Wars i Sawa grają w szachy».

KORZYŚCI DLA SZKOŁY

„Dzięki programowi zrodziły się ciekawe, dobre praktyki nauczycielskie, które należy kontynuować”.

KORZYŚCI DLA NAUCZYCIELI

„Wartością dodaną jest wzrost aktywności i motywacji do podejmowania ponadstandardowych działań przez uczniów, którzy nie wykazują się zdolnościami, a także wzrost aktywności nauczycieli w podejmowaniu działań rozwijających uzdolnienia i osobowość ucznia”.

KORZYŚCI Z UDZIAŁU W PROGRAMIE

„W szkole pracujemy systemowo z uczniem zdolnym. Należymy do sieci szkół wspierających uzdolnienia, które realizują zadania w tym obszarze w uporządkowany sposób. Program WARS i SAWA pobudza działania twórcze szkół i nadaje im społeczny kontekst, czyli inspiruje, umożliwia wymianę doświadczeń i motywuje. Nauczyciele ze szkół należących do sieci mogą:

- korzystać z licznych specjalnie dla nich dedykowanych szkoleń organizowanych przez BE i WCiES;
- wymieniać doświadczenia w ramach Kreatywnych Biesiad WARSA i SAWY oraz organizować je w swojej placówce, co pozwala na promocję szkoły i motywuje;
- prowadzić lekcje otwarte i uczestniczyć w panelach dyskusyjnych organizowanych przez WCiES;
- brać udział w różnych projektach, np. WARS i SAWA grają w szachy;
- wnioskować o dofinansowanie projektów, np. w ramach Warszawskich Inicjatyw Edukacyjnych, Szkoły z pomysłem;
- współpracować z metodykami i innymi nauczycielami przy organizacji różnych projektów, np. Urodziny Jana Kochanowskiego;
- przedłużenie bezterminowe Certyfikatu podnosi prestiż szkoły i potwierdza skuteczność jej działań w obszarze uzdolnień;
- twórcza i systemowa praca skutkuje wzrostem liczby laureatów i finalistów konkursów przedmiotowych oraz zawodów sportowych;
- w szkole wytwarza się atmosfera współpracy między uczniami, nauczycielami i rodzicami;
- nauczyciele pogłębiają swoją wiedzę w dziedzinie diagnozowania i ewaluacji, co jest bardzo przydatne w również w innych obszarach pracy szkoły”.

**„PROGRAM WARS I SAWA OTWORZYŁ OCZY
WIELU NASZYM KOLEGOM I KOLEŻANKOM.
NIEKTÓRZY SIĘ NAWET PRZEBUDZILI”**

LITERATURA

Dyrda, B. (2010). Edukacyjne oferty w zakresie kształcenia uczniów zdolnych – na przykładzie badanych szkół. W: (red.) W. Limont, J. Cieślukowska, J. Dreszer, Osobowościowe i środowiskowe uwarunkowania rozwoju ucznia zdolnego. Tom II. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK. S. 89-95.

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2015). Kompleksowe wspieranie uczniów uzdolnionych. Program WARS i SAWA. Warszawa: Wydawnictwo APS.